

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titulus VII. De eo qui duxit in matrimonium quam polluit adulterio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

TITULUS VII.

De eo qui duxit in matrimonium quam polluit adulterio.

CAPUT I.

Alexander III. (a) *Abbati sancti Albani.*

Propositum est nobis, quod vir quidam O. dum uxorem haberet, sibi aliam hujus rei insciam copulavit, de qua plures filios habuit: sed primam mortuam, nititur ad secundam discedere, afferens quod uxore sua vivente eam non liceret sibi copulare: licet autem in canonibus habeatur, ut nullus copulet in matrimonio quam prius polluerat adulterio, & illam (b) maxime cui fidem dederat uxore sua vivente, vel quæ (c) machinata est in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier erat inscia, quod ille aliam uxorem haberet viventem, nec dignum esset, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportaret: consultationi tuæ taliter respondemus, quod nisi prædicta mulier (d) divortium perat, ad petitionem viri non sunt ab invicem separandi, cum ex suo delicto videretur commodum reportare.

NOTÆ.

1. (1. *S. Albani.*) Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo, cap. 1. & post Concilium Lateran. pag. 6. cap. 1. Duplex monasterium S. Albani refert Yepes cent. 3. chron. D. Benedicti, anno Christi 294. cap. 2. unum in Germania, aliud in Anglia, hoc magnifice dotavit Offa Rex Angliæ, & amplis privilegiis, tam ejus successores, quam Romani Pontifices decorarunt. ut de prioratu Timemuræ agens Matthæus Paril. ait: *Gaudet eisdem privilegiis & libertatibus, quibus Ecclesia B. Albani, cui collatum est quicquid fas est conferri alicui in spiritualibus à Summo Pontifice; & à piissimo fundatore ejus Offa, & aliis Regibus Angliæ, in temporalibus, quicquid Regia potestas potuit exhibere.* Plura de eo Yepes dicto cap. 2. Abbati hujus monasterii S. Albani in Anglia missa est præfata epistola, ut jam notavit Cujac. in præfati.

(b) *Maxime.*] Pro tantum, accepit Abbas in præfati, quem sequitur Valens hic, num. 3. sed male, ut infra in ratione decidendi dicemus.

(c) *Machinata.*] Sequitur morte, exponit Torrelanca de jure spirit. 2. p. cap. 15. sect. 11. num. 5. quia verba legis cum effectu sunt accipienda, cap. relatum, de cleric. non resid. sed verius est, machinationem tantum sufficere, etsi mors naturaliter contingat: non enim hoc casu tantum crimen homicidii, & mortis illarum punitur, sed etiam consilii, c. si qua mulier 31. q. 1. æquali enim pena plectitur sæpe sæpius scelus, & sceleris voluntas, maxime in delictis publicis, l. i. C. ad l. ful. de ambitu, l. 1. ff. de extraordin. crimin. Maximus Tyrius dissert. 2. ibi: *Machum lex punit, non qui machatus est tantum, sed & qui voluit.*

(d) *Divortium perat.*] Quatenus maritus in præfati specie teneatur stare matrimonio, mulier verò divortium petere possit, Barbosa hic, & voto 11. num. 17. exponit.

CAPUT II.

Idem (a) *Abbati de Fontib. & Magistro Vicario.*

Significavit nobis O. Andegavensis (b) parochianus Eboracen. Ecclesiæ per Vv. fratrem suum, quod Vv. de Romare, qui est ex hac luce subtractus, cum coëgit, quod H. mulierem duceret in uxorem: cum autem vincula, & carcerem evasisset, aliam in uxorem accepit, de qua filios procreavit: postea verò idem O. à præfata H. coram Venerabili fratre nostro Eboracen. Archiepiscopo, A. S. L. tractus in causam, ab eo coactus est juramento firmare quod ad illam, quam sponte in uxorem acceperat, non accederet, donec lis esset judicio ecclesiastico terminata. Cæterum quia priusquam de causa cognosceretur legitime, prænominata H. diem clausit extremum, prædi-

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

M 2

Qu

Etus O. ad eam de qua filios habuerat, reverti non audeat. Inde est quod d. v. p. A. f. p. m. quat. rei veritate inquisita diligenter, & cognita, si vobis confiterit, quod eidem O. tanta vis illata fuerit, ut predictam H. juraret in uxorem accipere, & quod non sponte in eam consenserit, nec post praestitum iuramentum ipsam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittatis, quin ad illam, quam postea in uxorem accepit, revertendi liberam appellatione remota tribuatis facultatem. Verum si pronomi-natus O. in praefatam H. sponte consensit, vel post praestitum sacramentum, quod ipsam in uxorem acciperet, carnaliter eam cognovit, sibi ne ad secundam revertatur, sub interminatione anathematis inhi-beatis, dantes ei licentiam aliam, si voluerit, ducendi uxorem.

NOTÆ.

- i. (a) **D**E Fontibus.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo. cap. 2. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 13. Pontium monasterium est in Anglia, Ordinis Cisterciensis, cujus fundationem his verbis refert Gulielmus Neubrig. lib. 1. cap. 14. Inter caetera bona opera, quae operatus est sancta recordationis Trustinus Eboracensis Archiepiscopus, pio ejus studio, & religiose industria potissimum attribuenda est fundatio, atque proventus celeberrimi monasterii Fontanensis, cujus memorandi operis talis fuisse occasio perhibetur. Quidam Eboracenses Monachi, numero duodecim, vel tredecim, ferventes spiritu, & scrupulosam habentes conscientiam, dum acutius inspicerent, quod juxta traditiones, vel Clumacenses, vel alias consimiles religiosam quidam vitam ducerent, sed B. Benedicti regulam, quam pro-

fitabantur, minus ad litteram observarent, aliquid melius, fortiusque acturi (nam Cisterciensis Ordinis, qui nuper esse coeperat, fama jam celebris erat:) suum monasterium reliquerunt; quorum studium, zelumque venerabilis Trustinus amplexus, egressos paternè suscepit, maternè pietatis sinu fovit, & in suis penetralibus pro tempore occultatos, donec eis prout animo conceperat, provideret, tandem in loco pascuae collocavit, & vocatur locus ille Fontes, ubi ex tunc & deinceps, tanquam ex fontibus Salvatoris, tam multi hauerunt aquas salientes in vitam aeternam. Alia de ipso monasterio tradit Manrique annal. Cisterciens. anno 1132. capite 9.

(b) Parochianus.] Qui patria Andegavensis erat, licet tunc moraretur in Anglia, & erat Parochianus Archiepiscopi Eboracensis; nam & aliquando Andegavenses paruerunt Regi Anglorum, ut notat Cujac. hic.

2.

CAPUT III.

Idem (a) Bavarensi Episcopo.

Super eo verò, quod de latore praesentium tuis litteris quaesivisti, an liceat cum ea sibi matrimonium contrahere, quam alià uxore suà vivente, sibi de facto matrimonio copulavit, tuæ sollicitudini duximus respondendum, quod si adultera est in mortem alterius aliquid machinata, sive iste fidem dederit, quod eadem defunctà hanc esset ducturus, secundum canones ab ejus consortio perpetuò prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò est observanda.

NOTÆ.

- i. (a) **B**avarensi.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo. cap. 3. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 16. & in hac sexta collectione legitur Baran. sed cum in dicta prima collectione addatur pars capituli quoniam, qui textus extat secundus in ordine sub titulo sequenti, de conjugio leproforum; & ibi habeatur Bajonensi, non est cur in praesenti textu etiam non legamus Bajonensi, siquidem in praesenti refertur secunda pars illius textus. Bajona Galliae civitas est, murorum & aggerum firmata munimentis; tutissimum est Galliarum propugnaculum: Senefcalli

Prætorio, & portu celebri (ad quem naves extorta Europa conveniunt) decorata est. Sunt qui à Bojis antiquis Bojonam, sive Bajonam dictam putant, cum olim Lapurda diceretur, ubi erat Romanorum praesidium: immò & hodie non multum ab ea distat Praefectura Lapurdensis, quæ in jure dicendo tribunal Bajonense tanquam fori majoris imperium veneratur, ut refert Papirius. Mafonius in descriptione Gallie, fol. 611. alias hujus nominis origines referunt Arnaldus in notis. utriusque Vascon. lib. 3. cap. 13. Scaliger ad Ausonum lib. 2. cap. 7. Fratres Sarmat. tom. 2. Gal. Habet Ecclesiam Cathedralam D. Mariæ dicatam, cujus Praefuli Ademaro missa est praesens decisio.

CAPUT IV.

(a) Clemens III.

EX litterarum tuarum insinuatione percepimus, quod Theophilus lator presentium, parochianus tuus, olim uxorem suam in adulterio deprehensam antecessoris tui consensu (b) abjecit. Sed licet illa postmodum habitum susceperit monachalem, predictus tamen vir, antequam illa decederet, aliam (c) superduxit, & cum ea XII. annis vixit, & ex ipsa plures filios suscepit. Ceterum, quia predicta mulier decessit, & quid super predicta copula fieri debeat, & dem duxisti Ap. consulendam, f. r. de fratribus nostrorum consilio respondemus, quod debes eos sine dilatione ab invicem separare, & de adulterio eidem viro poenitentiam injungere competentem; peracta vero poenitentia (c) postmodum aliam liberè poterit in Christo ducere in uxorem.

NOTÆ.

1. (a) *Clemens III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titul. cap. 1. nulli tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.

2. (b) *Abjecit.*] Non propria auctoritate, sed iudicio Ecclesie, ne eam retinendo crederetur patronus turpitudinis, ut dicemus in cap. si vir, de adulteris.

3. (c) *Aliam superduxerit.*] Quod facere non

poterat, quia per adulterium non solvitur matrimonium, quoad vinculum, ut probavi in can. 9. Concil. Illib.

(d) *Poenitentiam.*] Cujus formam & tempus retuli in can. 3. Concil. Illib.

(e) *Postmodum.*] Rectè; nam dum erat in statu poenitentiae, nec novum matrimonium inire, nec antiquo uti poterat, ut late probavi in can. 4. Concil. Illib.

CAPUT V.

(a) Cœlestinus III.

CUM haberet uxorem legitimam nomine Alitiam Joannes lator presentium, cum ancilla crimen adulterii perpetravit, quod ipse tibi publicè confessione detexit, sicut nobis tuæ destinatae litteræ demonstrarunt. Cumque super hoc fuisset vocatus in jus, ipsam in iure adulteram (b) abjuravit: postmodum verò posthabito juramento, & contempto, cum eadem matrimonium quaecumque contrahere, & vivente legitimâ ipsi mœchæ diutiùs cohabitare præsumpsit. Denique predictâ Alitiâ de presenti luce subtractâ, nihilominus memoratus Joannes cum præfata adultera per decennium est moratus, a qua etiam decem (d) procreavit filios. Quia igitur consulis, an predicta mulier, & vir simul manere possint, vel si debeant separari, utrum liceat eis ad alias nuptias convolare, tale damus consultationi tuæ responsum, ut separentur omnino, & eis competentia poenitentia injunctâ, perpetua (c) continentia indicatur, præsertim cum in dies suos ambo processerint, & jamdiu publicè in adulterio, & perjurio ex certa scientia perdurantes, Ecclesiam in gravi scandalo perturbarunt. Nosti enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium uxorem, quam adulterio polluit; & quod hîc plus processum fuerit, quàm si fides duntaxat præstita fuisset adulteræ, ut defunctâ legitimâ, adulteram eam duceret in uxorem, cum eadem etiam vivente, quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adhaerere præsumpsit, & Sacramentum suum temerè violare. Quod utique connubium, ubi etiam nulla intercessit religio juramenti, tam Gregorius Papa, quàm Triburiensis Synodus detestatur; & utrumque hoc modo conjunctum præcipit publicæ poenitentiae subjici, ac perpetuò sine ulla spe conjugii permanere. Nec certè aliquod idem I. & M. adminiculum offerunt, ut simul maneat, quòd decennio cohabitaverint invicem, ac decem susceperint filios, cum multiplicitas prolis ita susceptæ magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis non peccatum minuat, sed augmentet: sollicitudinis tuæ tamen intererit, ut uterque provideat suis liberis procreatis, & secundum quod eisdem suppetunt facultates, sustentationi eorum necessaria subministret.

NOTÆ.

1. (a) *Cœlestinus III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 2. nulli tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex, quod f. r. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

quenter notavi in hujus Pontificis decisionibus.

(b) *Abjuravit.*] Id est cum juramento promissit, se nunquam cum ea commixturum, ut in cap. clericos 3. de cleric. conjugat.

(c) *Perpetua continentia.* Perpetua quidem continen-

2.

M 3

tinen-

tinencia indicitur propter contumaciam, in qua diutino tempore perseveraverunt, tam vivā, quam mortuā uxore legitimā, cum magno Ecclesiæ scandalo. Concurrebat etiam in hac specie diuturna cohabitatio illicita, quæ per se satis auget crimen, & contumaciam, *cap. non satis, de simonia*: habuit etiam rationem Pontifex ætatis, quæ penè jam confecti erant conjuges, ut jam tempus esset continentiam illos amplecti, potius quam liberis operam dare: sed & hic, & in *can. si quis vivente 31. q. 1.* perpetua continentia indici potest duobus illis casibus, de quibus jam supra dictum est sæpius; puta, si vivā uxore, aut vivo marito cum alia vel alio matrimonium contraxerit aut sponsalia, vel si posterior conspiravit in necem prioris, tunc enim certum est, perpetuam continentiam indicendam esse, non etiam citra hoc casus, ob id solum quod cum alio, vel alia adulterium commiserit, ut in *cap. 2. & 4. hoc titul.*

3. (d) *Decem filios.*] Temporis diuturnitas, facti alieni ignorantia, & numerus liberorum, licet soleant movere Principem ad legitimandam prolem, *l. qui in provincia 57. §. 1. ff. de ritu nupt. Novel. 159. & 164. Justin.* & ad minuendam incestus pœnam, *l. 7. §. 3. ff. de bonis damnat.* tamen matrimonium nullum ipso jure validum non reddunt.

4. (c) *Necessaria subministrat.*] Quia jure naturali pater tenetur filiis alimenta præstare, *l. si quis à liberis 5. ff. de liber. agnosci. l. si competenti 3. l. penultima, & final. C. de alend. liber. l. 2. tit. 19. part. 4. l. unica, §. taceat, C. de rei uxoria, cap. si quis dereliquerit 14. 30. distinkt.* ubi ratio assignatur, quam latè expendit Joannes Garfias in tract. de expensis, *cap. 1.* & patre deficiente, tenetur avus paternus, *l. dotem dedi, ff. de collat. bonor. & postea mater, d. l. si quis à liberis*; non autem avus maternus. Manrique de differentiis *utriusq. fori, q. 13.* nonnunquam ea præstat patruus, *Larrea decis. 47. Granar.* semper possessor majorarum fratribus etiam divitibus, *Molina lib. 2. de primog. cap. 15. Salgado 1. p. labyrinth. cap. 24.* ubi plura de alimentis à primogenito præstandis adducit: & tenetur pater filium alere, etsi habeat filium divitem, à quo alii possit, *Lara in d. l. si quis à liberis, num. 6.* Surdus de alimentis *titul. 1. q. 201.* Aca-cius de privil. parent. *privil. 8.* Hothomanus *consil. 61. 80. & 84.* Fragofo de regim. *Christ. Resp. p. 3. lib. 1. disp. 2. per totam.* Nec ob filiorum conditionem mutatur hæc obligatio, sed omnes filii alendi sunt à parentibus, tam in potestate existentes, quam emancipati, *d. l. si quis à liberis, §. si utrum.* Item adoptivi, *l. onera, ff. de adopt. Similiter & naturales, authent. licet, C. de natural. lib. & licet spurii jure civili attento alimenta non debeantur, authent. ex complexu, C. de incestis nupt. cap. per venerabilem, in fine, qui filii sunt legitimi, ubi textum illum de hac dispositione civili accipimus; tamen æquitate canonica PP. coguntur ea præstare, quæ æquitas semper in foro observatur, *l. tit. 19. p. 4.* ut pluribus relatis resolvunt Hermosilla in *l. 1. tit. 4. p. 5. gloss. 6. num. 40.* Manrique *d. q. 13.* Valentia *tom. 3. illustr. de suor. hered. success. n. 9.* quidquid in contrarium frustra ducantur Madera *animadv. n. 32.* Garcia *d. cap. 3. num. 25.* quorum argumenta facile dissolvuntur, eo quod æquum est, ut qui genuerunt filios, qui seipso alere non possunt, eos alant, quia jus nature omnibus æquale est, *l. hos accusare 12. ff. de accus. l. quisquis, C. ad l. ful. majest.* Nec solum*

filii spurii alimenta petere possunt à patre, verum ab ejus hæredibus. Hermosilla *ubi supra, num. 42.* Rota apud Pennam *tom. 1. decis. 364. & 429.* Barb. *voto 22. & à fisco, occupatis bonis patris.* Penna *d. tom. 1. decis. 419.* Molina *lib. 2. de primog. c. 15. & 16.* & ibi addentes, Farinacius in *report. posth. de contractibus, b. 47.* Grocius de *jure belli lib. 3. cap. 7. §. 4.* & cum his personis alimenta præstanda sunt, oportet, quod sint competentia, & idonea pro dignitate alimentarii, & juxta vires patrimonii, *d. l. si quis à liberis, §. sed si filius; quæ est communis lex omnium alimentorum, l. sed etsi quid, §. sufficienter, ff. de v. s. facit textus in l. quæro 60. ff. de jure dotum.* Molina *d. cap. 15. num. 39.* Quantitas autem alimentorum filiis naturalibus vel spurii à parentibus testamento relinquenda hodie jure Regio taxata est, & quinta bonorum pars assignata, *l. 10. Tauri*: circa quam varias quæstiones resolvunt Ant. Gomez & alii repetentes *ibi, Palacios Rubios in rubric. de donat. inter, §. 24. num. 17.* Gregorius Lopez in *l. 8. tit. 13. part. 6.* Didacus Perez in *l. 22. tit. 3. lib. 1. ordin. Baëza de non meliorandis cap. 8. num. 28.* Molina *d. cap. 15. num. 5.* quæ taxatio ritè sustentetur, nam licet alimenta necessaria ad vitæ sustentationem jure naturali debeantur, *Menchaca lib. 2. de success. creat. §. 20. num. 310.* Matienzo in *l. 2. titul. 7. & in l. 8. titul. 8. gloss. 7. lib. 5. recopil.* ideoque à Principe tolli non possint, Garcia *d. cap. 3.* tamen ea alimenta, quæ respiciunt decentem statum alimentarii, ex sola propensione naturali, & lege positiva debentur, *d. l. si quis à liberis.* Ideo lege positiva taxari possunt, *d. l. 10. Tauri*, quæ est lex *8. tit. 8. lib. 5. Recopil.* & in totum tolli, si filius habeat unde se alat. Inde deducitur, peccare patrem negligentem curam filiorum, & ipsis alimenta necessaria denegantem, quia homicida est, *l. necare 4. ff. de lib. agnosci.* & gravius peccare exponendo filium infantem, aut languidum alienâ pietate nutriendum, *d. l. necare*: immò si mors filii sequuta sit, capitis pœnâ puniendum esse, *l. 2. C. de infantibus expos. l. 4. tit. 20. part. 4.* & si mors non sequatur, extra ordinem esse puniendum, *ex l. 1. §. pœna, ff. de lib. agnosci.* & jura patriæ potestatis amittit, *d. l. 2. Cujac. d. lib. 10. obs. cap. 36.* dicemus latè in *cap. unic. de infant. exposi.* Quæ tamen ætate incipiat obligatio alendi filios in patre, & mater ab ea liberetur, exposui in *cap. 2. de convers. infidel.* nec pater ab hac obligatione subtrahi valet, quamvis neget filium esse, *l. 1. ex his, ff. de liber. agnosci. l. nec filium 9. C. de patria potest.* quam optime explicat Cujac. *lib. 19. obs. cap. 40.* Debet tamen summarie constare filium esse eum, qui alimenta petit, ut judex ea decernat, *d. l. si quis à liberis.* Interim tamen dum litigatur, alimenta filiis præstanda sunt. Penna *tom. 1. decis. 378.* plura Sesse *tom. 1. decis. 6.* qui alia de his alimentis congestit *tom. 3. decis. 266. & sequenti, & decis. 276. & 278.* Valentia *ubi supra*, qui latè resolvunt quæstionem illam, utrum pater teneatur impensas ad studia, seu alias artes discendas filiis præstare.

Quæ diximus de alimentis præstandis filiis, etiam naturalibus, & spurii, procedunt etiam circa dotem illis filiabus assignandam, quia licet jure civili non teneatur pater filias prædictas dotare, *l. uxorem 41. §. pater 11. ff. de legat. 3.* probat Vinius *lib. 2. select. cap. 14.* tamen ex æquitate canonica hodie etiam filiabus spurii esse dotem à patre assignandam, pluribus relatis probat Velsco de *privil. pauperum p. 1. q. 15.*

CAP.

CAPUT VI.

Innocentius III. (a) *Capitulo Spoletano.*

Significastis nobis per litteras vestras, quòd cum N. civis Spolet. quandam mulierem duxisset legitime in uxorem, eam relicta cuidam (b) meretrici adhæsit: & cum ab ejus contubernio ad thorum non posset legitimum revocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis. Verum cum medio tempore uxor ipsius esset viam universæ carnis ingressa, meretricem, cui adhærebat, desponsavit, propter quod à nobis requiritis, quid sit vobis in hoc articulo faciendum. Nos igitur inquisitioni vestræ secundum formam canonicam respondentes, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus nisi alter eorum in mortem defunctæ uxoris fuerit machinatus, vel eam vivente sibi fidem dederint de matrimonio contrahendo, matrimonium illud legitimum judices, (c) excommunicato munus absolutionis, si petierit, juxta formam Ecclesiæ impensurus.

NOTÆ.

1. (a) *Spoletano.* Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* & in epistolis editis à Sirleto, *fol. 48.* ex quo registro ita textum restituo. De Ecclesia Spolet. *egi in cap. 4. de sepulchris.*

2. (b) *Meretrici.* Meretrix quæ propriè dica-

tur, exposui *in cap. 44. Concil. Illiber.*

(c) *Excommunicato.* Cum quo tolerato, id est non denunciato, licet contrahi matrimonium, docuerunt Sanchez *lib. 7. de matrim. disput. 9. num. 8.* Diana 3. *pract. 4. resol. 268.* Gibalinus *de censuris disquisit. 7. q. 1. consecr. 33.* licet contrarium teneat Basil. *lib. 6. de matrim. cap. 10. num. 3.*

3.

CAPUT VII.

Idem (a) *Messan. Capitulo.*

Veniens ad præsentiam nostram G. laicus lator præsentium, humili nobis insinuatione monstravit, quod cum olim in civitate (b) Lemovicensi quandam sibi matrimonialiter copulasset, & per biennium cohabitasset eidem, ab ea demum animi levitate recessit: cumque per sæculum evagando, Messanam advenerit, ibidem M. mulierem inciam penitus, quod idem G. aliam haberet (c) uxorem, sibi solenniter copulavit, ex qua duos filios dignoscitur suscepisse. Verum cum eidem in pœnitentia fuisset injunctum, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipse propter hoc in suam patriam rediisset, uxorem suam inveniens carnis debita persolvit, ad Messanam rediit civitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori: nunc autem impositam sibi pro priori excessu pœnitentiam agens, humiliter & devotè cohabitandi eidem M. à nobis licentiam postulavit. Licet autem præfatus G. vivente legitimam conjugem prædictam M. sibi copulare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defuncta, utpote à lege ipsius solutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus quatenus si promissis veritas suffragatur, eundem G. ut supradictæ M. affectu adhæreat conjugali, sublato cujuscumque contradictionis, & appellationis obstaculo, licentiam concedatis, non permittentes eundem super hoc ab aliquibus indebitè molestari.

NOTÆ.

1. (a) *Messan.* Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap. 2.* De Messan. Sicilia dicecisi *egi in cap. Massana, de elect.*

(b) *Lemovicensi.* Quæ est in Gallia, ut probavi *in cap. 17. de majorib. & obed.*

2.

(c) *Uxorem.* Juxta tradita *in capite in præsentia, de sponsal. cap. 3. de sponsa duorum.*

3.

CAPUT VIII.

Gregorius IX. (a) *Fratri R.*

SI quis uxore vivente, fide data, promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec antè, nec post, legitimam ejus superstitem cognovit eandem, quamvis utriusque ipsorum pro eo quod in hoc graviter deliquerint, sit poenitentia injungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit post uxoris obitum dirimendum. Ceterum tolerari non debet si prius, vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

NOTÆ.

(a) *Fratri R.* Nullibi exprimitur quisnam fuisset frater hic R. nec an in ipsa urbe Romana casus in præsentem decisus contigisset.

COMMENTARIUM.

I.
Conclusio
graditur,
& probatur.

IN his omnibus decretalibus sub hoc titulo compilatis, una eademque proponitur doctrina circa impedimentum criminis, quod impedit, & dirimit matrimonium contractum; quare ut sub unico commentario eas exponamus, sit conclusio: *Contrahens matrimonium cum muliere, quam polluit adulterio, aut secundis nuptus copularit, adducta machinatione in necem viri, aut occiso conjuge animo contrahens matrimonium cum ipsa, nulliter contrahit.* Probant eam textus in cap. 1. cap. denique, cap. illud, cum sequenti, 31. quest. 3. cap. 1. de convers. infid. cap. ed. tenore, de testibus, cap. tanta, qui filii sunt legiti. Innocentius III. lib. 3. regest. 15. epist. 89. ibi: *Supplicavit nobis dilectus filius nobilis vir R. dominus Nigripontis, ut cum pietatis intuitu quandam nobilem, quam ipsius viro vivente cognovit, velit modo ducere in uxorem, dignaremur cum eo super hoc misericorditer dispensare. Quocirca fraternitati tue per Apostolicæ scripta mandamus, quatenus præfato nobili, nisi forsitan eidem vivente viro suo fidem dederit, seu mulierem ipsam in necem viri constituerit machinatum, ut cum ipsa legitime contrahat, concedas auctoritate nostra liberam facultatem.* Et l. Claudius 13. ff. de his que ut indig. l. miles 11. §. licet, l. questum 40. ff. ad l. ful. de adult. l. commissum 27. C. eod. Novel. Justin. 134. cap. 12. Illustrant ultra congestos à Barb. in præsentem, Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 78. & 79. & lib. 10. disp. 2. Basil. eod. tract. lib. 7. cap. 45. Sesse rom. 1. decis. 34. Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 22. per totum. Torreblanca de jure spirit. cap. 15. sect. 11. Leo Pinel. in d. cap. tanta, num. 289. Cujac. hic, & in novel. 134. Justin. & in l. 1. C. ad l. ful. de adult. in fine, Robertus lib. 1. rer. judic. cap. 14. §. 1. pro Sempronio, P. Gregorius lib. 3. partit. tit. 21. cap. 14. Vighel. in methodo juris can. fol. 494. D. Josephus de Retes in prælect. s. equiborali ad d. l. Claudius, num. 24. & jam notavi lib. 3. Concil. Illiber. cap. 65.

2.
impugnatur
traditione
assertio

Sed in præsentem assertionem ita pro dubitandi ratione insurgo: Conjugis cades per se, aut adulterum perpetrata impedit matrimonium secundum, præcipue cum ipsa adultera: igitur non rectè in præsentem titulo desideratur simul adulterium cum machinatione in

mortem conjugis, aut homicidium conjunctum cum adulterio. Antecedens probatur, nam occidens conjugem, omni spe matrimonii denuo contrahendi privatur, cap. admonere 33. quest. 2. & in poenitent. Rom. apud Anton. August. ita legitur de uxoricida: *Arma deponere, & cuncta secularia negotia dimittere, carnem, & sanguinem omnibus diebus vite tue non comedas, excepto uno die Resurrectionis Domini, & uno die natalis Domini, ceteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus, & oleibus paniteas; in jejuniis, in vigiliis, & orationibus persevera omni tempore; vinum, & medonem, & mellitum, & cervisiam nunquam bibas, nisi in illis prædictis diebus; uxorem non ducas, concubinam non habeas, absque conjugio in perpetuum mancas.* Deinde ob adulterium tantum non posse inter ipsos adulteros mortuo conjuge matrimonium subsistere, expressè definitum extat à Leone Pontifice in cap. 1. 31. quest. 1. ibi: *Nullus ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio.* Et cap. 1. hoc titul. ibi: *Et illam maxime, cui fidem dederat, uxore sua vivente.* Igitur ob adulterium, etiam nullà fide datà matrimonium contractum mortuo conjuge inter adulteros nullum est, & per consequens frustra in præsentem titulo, ut matrimonium nullum declararetur celebratum cum adultera, desideratur circumstantia fidei datæ de matrimonio contrahendo cum adultera, aut machinatio.

Quà dubitandi ratione ita fulcità non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, matrimonia injustè contracta, alia esse incesta, alia illicita: incesta sunt, quæ contra fœdus naturæ contrahuntur, ita dicta, quia cingulo Junonis ea contrahentes non cingebantur, veluti contracta ab uxoris, l. 1. ff. de his qui notant infam. cap. 3. de sponsal. duor. vel intra gradus prohibitos, l. incesta 52. ff. de ritu nupt. ob consanguinitatem, cognationem legalem, seu spirituale, de quibus impedimentis in sequentibus titulis agemus. Illicita sunt, quæ contra præcepta legum, aut sacrorum canonum contrahuntur. Contra præcepta legum, veluti matrimonium, quod contrahit tutor cum pupilla, l. tutor 36. l. si quis tutor 60. ff. de ritu nupt. l. 5. & 7. C. de interdicto matrimonio; ad quam prohibitionem spectant textus in l. pupillum 7. de adulteris, l. filius 28. §. si quis, ff. de lib. & posthum. l. tutor 15. ff. de sponsal. l. nec 17. juncta lege nonnunquam 32. §. 1. ff. de adopt. l. final. ff. de legat. 1. l. Claudius 13. de his que ut indig. l. 2. §. 2. eod. titul. l. unic. C. unde vir, & uxor, l. uxori 27. ff. de usufruct. legato, l. si concubium 17. ff. rer. amot. l. 4. & 6. C. de incestis nuptis,

3.
De nuptiis
incestis, &
illicitis.

nuptiis, juncta l. ultim. C. de interd. matrim. & aliis supra citatis in cap. 15. de sponsalibus. Item matrimonium contractum à Præfecto cum provinciali illius provinciæ, ubi potestatem exercet, l. qui in provincia 57. l. præfectus 63. ff. de ritu nupt. cum aliis traditis a Fornerio lib. 3. select. cap. 16. Lælio Mancino genial. cent. 1. cap. 4. Pintel. lib. 1. select. cap. 6. num. 55. in qua parte notandi sunt textus in l. umc. C. Si rector provincie, l. 6. C. de nuptiis, l. si concubina, ff. rer. amor. l. ult. ff. de concubinis, l. penult. C. de spons. l. 3. §. 1. l. cum hic 32. §. final. ff. de donat. inter. l. 2. §. 1. ff. de his que ut indign. l. dote 61. ff. de ritu nupt. l. 4. & 6. C. de incestis nupt. l. si & invidiæ, C. de his que vi: & similia quæ lege Julia & Papia & Senatusconsultis ad eam factis prohibentur, quæ referunt, & illustrant Gentilis in opuscul. de nuptiis, Antonius & Franciscus Horthomanus in tractatu de ritu nupt. Brissonius de jure conjub. Lipsius in notis ad Tacitum, annot. 45. M. Præceptor D. Franciscus Ramos in comment. ad l. Jul. & Papiam. Contra præcepta sacrorum Canonum matrimonia illicita sunt, quæ contrahuntur ab eis, qui voto castitatis sunt obstricti, ut probavi in tit. antecedenti; & ab eis, qui in poenitentia solennis gradibus sunt, de quibus egi in can. 4. Concil. Illiber. & cum in poenam alicujus criminis commissi matrimonium prohibetur, ut in præfenti titulo.

4. Deinde sciendum est, hoc impedimentum, quod vulgò criminis appellatur, tantum esse juris Ecclesiastici, ab Ecclesia institutum ad consulendum fidei matrimoniorum, & incolumitati conjugum. Unde licet David adulterii & homicidii reus peracta poenitentia uxorem Urix habuerit, ut refertur lib. 2. Regum cap. 12. & in cap. si qua, 31. quest. 5. id fecit quia tunc tale matrimonium prohibitum non erat; Ecclesia tamen illud inhibuit, nisi prius vir & mulier innocentes esse ab adulterio & homicidio districta examinatione probarentur, ut ait Ivo Carnot. epist. 170. Circa præsentem autem titulum varii casus sunt distinguendi. Primus est, in quo adulterium cum fide data de matrimonio futuro dirimit matrimonium postea contractum, cap. relatum 31. quest. 1. cap. veniens, cap. final. hoc tit. cap. ex tenore, de testibus, pluribus relatis docet Leander de matrim. quest. 8. nec desideratur ut hæc promissio fiat cum juramento, immò nuda sufficit, sive vera, sive ficta, nec requiritur ut sit reciproca, sufficit enim ut unus promittat, & alter tacendo acceptet. Basil. lib. 7. de matrim. cap. 45. Desideratur tamen, ut adulterium sit verè commissum; & in uno, eodemque matrimonio concurrat cum dicta promissione, non si in diversis matrimoniis dentur. Basil. ubi supra; aut si ante copulam revocarunt promissionem de matrimonio. Trullench. de matrim. disp. II. dub. 6. Secundò nascitur hoc impedimentum ex matrimonio contracto cum uxore, vivente ejus conjugis, cap. significasti, cap. ex literarum, cap. cum haberet, hoc tit. desideratur tamen, ut contrahentes sciant superflitem esse conjugem, cap. Dominus, de secund. nuptiis; & ut primum matrimonium validum fuisset, item ut secundum consummaretur, cap. final. hoc tit. Tercio hoc impedimentum nascitur ex homicidio juncto cum adulterio; ita ut si cum adulterio alter, sive vir, sive femina, sit causa mortis conjugis, nasci-

tur ex hoc crimine impedimentum dirimens matrimonium, cap. significasti, hoc tit. cap. 1. de convers. infidel. cap. tanta, qui filii sint legit. requiritur autem ut hoc impedimentum oriatur, quod homicidium revera sequatur: non autem sufficit ejus ratihabitio. Leander ubi supra, quest. 6. Deinde exigitur, ut homicidium perpetratum sit cum intentione ducendi in uxorem eam personam, cum qua adulterium commisit, licet ipsa non sit particeps homicidii, cum sciat verè adulterium perpetrasse. Trullench. d. dub. 6. Quarto hoc impedimentum provenit ex homicidio alterius conjugis, etiam sine adulterio utroque machinante commisso: nec interest, an homicidium proprio facto, an alieno ferro perpetratur, dum ambo in ipsius conjugis necem machinati fuissent cum intentione contrahendi matrimonium, nec mutarent voluntatem, cap. 1. & 6. hoc tit. dict. cap. 1. de convers. infid. Illud tamen omnibus his casibus commune est, quod hoc impedimentum tantum inducitur inter personas, quæ sunt participes criminis, ob quod impedimentum statuitur. Unde si duo machinantur in necem alterius conjugis, poterit alter validè, etsi non licitè, cum tertio matrimonium contrahere. Leander supra, quest. 7. Trullench. dub. 10. Sed si conjux non polluit, nec machinata est in mortem mariti, sed tantum fidem dedit de contrahendo cum ipso, mortuo marito, tunc peracta poenitentia possunt matrimonium simul contrahere, cap. 6. & 8. hoc tit. Tandem si aliquis contrahit matrimonium cum alia, adhuc vivente uxore sua, distinguendum est: vel ignorante eâ, cum qua secundò contrahit, id fecit, & tunc mortuâ uxore sua primâ, dissolvitur matrimonium, nisi ipsa secunda uxor per novam voluntatem illud conciliet: vel eâ sciente contraxit; & tunc sive sit machinata ipsa aliquid in mortem prioris uxoris, dirimitur matrimonium, cap. 6. hoc tit. sive non sit machinata, cap. 4. hoc tit.

5. His præmissis ratio præsentis impedimenti criminis ex eo provenit; nam inhonestum valde est, cum ea, quæ pellex fuit constante matrimonio, postea connubium inire. Seneca lib. 1. de beneficiis, cap. 9. ibi: Si quis nullâ se amicâ fecit insignem, nec aliena uxori anulum præstat, hunc matrona humilem, & sordidâ libidinis, & ancillarolum vocant. Hinc decentissimum genus sponsaliorum est adulterium, & in consensu vidui celibatus: nemo uxorem duxit, nisi qui abduxit. Et ex ea quidem causa indistinctè olim prohibebatur, contractumque dirimebatur secundum connubium, tam attentò jure civili, l. Claudius 13. ff. de his que ut indign. l. miles 11. §. licet, l. questum, 40. ff. ad l. Jul. de adult. l. commissum 27. C. cod. Novel. 134. Justin. cap. 12. quàm secundum jus vetus canonicum, quod tam ex Triburienfi Concil. canone 40. & 51. quàm ex Leonis, Gregorii, & aliorum PP. decretis fuisse, olim observatum legimus in capite 5. §. nostri, hoc tit. cap. 1. de convers. infidel. cap. 1. cap. illud 31. quest. 1. Conjux enim, quæ bono fato absoluta fuit, nubique pellici, sive adultero, proprio facto fatetur delictum, & ipsa semet damnat de præterito adulterio, Martialis lib. 6. epigram. 22.

Quod nobis Proculina concubino,
Et machum modo nunc facis maritum,

Ne

*Ne lux Julia te notare possit,
Non nubis Proculina, sed fateris.*

Et alibi:

Miechus erat, poterat tamen hoc bene Paula negare:

At vir est; nunquid Paula negare potes?

Cum autem adulterium sequitur machinatio in necem viri, ut plerunque contingit, quia ut agebat Marcus Cato, nullum tantum scelus, aut tam magnum facinus est, ad quod suscipiendum libido voluptatis, violataque pudicitiae audacia non impellat; omnino matrimonium sequutum nullum est, in detestationem tanti criminis, quod adeo nefarium, & horrendum leges judicaverunt, ut ob ejus atrocitatem illud parricidium appellaverint in l. 1. ff. ad l. Pompejam, l. 1. C. de his qui parentes. l. final. Cod. ad leg. Cornelianam de sicar. Illustrat Solorzanus de parricid. cap. 13. Quare Horatius lib. 2. carmin. od. 38. Danaï filias ita detestatur:

Impie, nam quid potuere majus?

Crudeli sponso potuere perdere ferro.

Unde in quadam Indiarum regione, cum aliquando contigisset, virum uxoris dolo interiisse, ut deinceps omnis cessaret criminis suspicio, constitutum fuit, uxores cum viris in funere cremari, ut refert Diodorus Siculus lib. 19. De Gallis etiam agens Cæsar lib. 2. comment. ait: Cum paterfamilias illustri loco natus decessit, ejus propinqui conveniunt, & de morte si res in suspicionem venit de uxoris, in servilem modum questionem habent; & si compertum est, igni, acque omnibus tormentis excruciatas interficiunt. Facit lex 3. C. de quæst. Immo & frequenter contingit, ut nefarie illæ mulieres, quæ fraude mala, & venenis in maritos sæviunt, filios habeant tanti sceleris ultores. Fabricianum Plutarchus in paral. memorat uxoris adulteræ machinatione trucidatum: hujus infantem filium Fabia defuncti uxor servavit; ille cum adultus matrem interemisisset, à Senatu absolutus est. Quod & natura probavit, nam vipera in coitu masculum enecat, sed postea partus ex eo matris utero in lucem editur. Herodotus in Thalia, sive lib. 3. ut in vindictam necati parentis proles parricidio gignatur. Rectè ergo, ut fidei sacramenti, & securitati conjugum consulatur, in præsentem cavetur matrimonium irritari, si celebretur inter adulteros, fide data vivente conjugum de matrimonio, aut machinatione in necem viri, aut uxoricidio sequuto cum animo contrahendi matrimonium, juxta supra tradita.

6.
Dissolvi-
tur dubi-
tandi ra-
tio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam verum est, conjugis homicidam privari spe conjugii; tamen si illud penitentia peccata de facto celebret, etsi non licitè, validè contrahit; quia impedimentum illud tantum est impediens, non verò dirimens: at verò in præsentem

agitur de impedimento, quod non solum impedit contrahendum matrimonium, verum & dirimit contractum, quod non nascitur ex homicidio conjugis, nisi cum aliis circumstantiis, videlicet ut patretur animo contrahendi matrimonium, aut machinatione præviâ conjunctâ cum adulterio. Quoad secundam partem dubitandi rationis, videlicet, an adulterium tantum absque fidei interpositione de futuro matrimonio, vel machinatione in necem viri, commissum impediatur matrimonium, communiter repentes in præsentem titulo, & DD. supra citati affirmant, adulterium tantum absque aliis circumstantiis non impedit contrahendum matrimonium, aut dirimere jam contractum inter ipsos adulteros: & ita textum in cap. 1. hoc tituli. in illis verbis, maxime si, &c. exponunt tantum, si machinatio sequuta sit. Sed hæc sententia expressè convincitur ex d. cap. 1. q. 1. cap. 2. ead. q. ubi legendum esse, fieri non posse connubium, jam notarunt Ant. Aug. ibi, Cujac. in præsentem. Quare eâ sententia omnia verius credo, tam jure civili, quam veteri Pontificio, ex solo adulterio impedimentum hoc provenire. De jure civili expressè constat ex l. Claudius, ff. de his qua ut indig. nam licet lege Julia de adulteriis tantum prohibitum esset damnata mulieri nubere damnato ex eodem delicto cum ipsa commisso, quamvis non esset prohibitum matrimonium inter eos, si cum postulati fuissent, condemnatio sequuta non fuit, l. questum 40. ff. ad l. Jul. de adult. ubi Cujac. lib. 19. resp. Papin. tamen Papinianus magno ingenio, quo polluit, idem respondit, etsi viro condemnato mulier absoluta esset, cum præcessisset adulterium; & ita licet lege aliqua, aut Senatusconsulto speciali eo casu matrimonium non improbaretur, attamen quia bonis moribus adversabatur, illud injustum judicavit, quia in matrimoniis non tantum quod licet, sed quod honestum est, attenditur, l. semper in conjunctionibus, ff. de reg. jur. l. adoptivus 14. §. serviles, ff. de Rit. nupt. quod etiam primi Ecclesiæ legislatores admiserunt, ita ut ex solo adulterio impedimentum hoc oriretur, cap. 1. & 2. 31. q. 1. Sed paulatim invaluit ea distinctio, quæ ad calcem dicti capituli à Gratiano obtenta est, ne solum ob adulterium hujusmodi connubium dissolvatur, sed tum demum si alterutrum concurrat ex his duobus casibus, puta si in mortem prioris conjugis alteruter fuerit machinatus, vel præmaturè cum adhuc viveret, de contrahendo post ejus mortem conjugio præstita fuerit fides, ut in cap. 1. §. licet autem, & cap. significasti 6. cum sequenti, in fine, hoc tituli. cap. tanta est vis, in fine, infra, qui filii sunt legitimi, cap. relatum, cum sequenti, eadem 31. q. 1. Ex supra traditis exponendus est; canon 72. Concilii Illiber. adductis ejus notis.

